

SYNVÄRLDEN

Nr 3 2020

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Syntolksutbildning på Fellingsbro folkhögskola, sid 8

Enklare operationer på ögonlock, sid 12

Covid-19-omställning på SPSM, sid 10

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund - SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
- FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 0734-201 603
Cecilia Ekstrand (ansv.utg)
tel 08-39 91 19

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

e-post:

nyasyn@srf.nu

2020 kommer Nya Synvärlden
ut med fyra nummer

Manusstopp 2020 (prel):

1/2020: 1 mars

2/2020: 15 maj

3/2020: 15 september

4/2020: 1 december

Tidningen kommer ut på svart-
skrift och läsbar pdf.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
kansli@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag - artikel
eller annons - till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller
sig rätten att korta ner och
redigera insänt material.

Annonser går givetvis in
obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren
ansvarar själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver
hög upplösning. Ställ in
högupplöst läge på mobilen!
Och skicka bilder separat,
alltså inte inkopierade i ett
worddokument.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!
ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	
Dansa Pausa – dans för hälsa	4
Barnsynskaderegistret förnyas?	5
Vägvisaren: äntligen en glimt av målgruppen.	6
Fellingsbro fhsk utbildar syntolkare	8
Covid-19	
SPSM ställde om stödet.	10
Medicin	
Ny operationsteknik vid ögonlocktumörer	12
Forskning	
Elevassistenter får varken utbildning eller hjälp	14
Villkorad tillgänglighet i våra skolor.	16
Synrehab ur strokevårdsperspektiv	18
FFS-nytt	
Webbföreläsningar	19
Veteraner	
Målet är nära nu.	20

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Cecilia Ekstrand, tel 08-39 91 19

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i
formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Ekeskolan under covid-19

Vårterminen 2020, är en termin som vi aldrig kommer glömma på Ekeskolan. Sverige och resten av världen drabbades av Corona och dess konsekvenser för människors hälsa, liv och välfärd. Denna pandemi ställde hela vårt samhälle inför stora utmaningar och svårigheter. Skol-Sverige har i modern tid inte ställts inför svårare prövningar än de som väntade.

I vår myndighet, Specialpedagogiska skolmyndigheten, kraftsamlade vi oss för att kunna ge våra elever i Specialskolan goda förutsättningar, både för att klara att hålla skolorna öppna, och för att kunna vara beredd att ge bästa möjliga fjärr- och distansundervisning om det skulle bli aktuellt. Och vi lyckades med detta! Tillsammans med vår fantastiska personal på våra Specialskolor och med stöd från vår myndighet, har vi kunnat hålla våra verksamheter igång och klarat vårt viktiga uppdrag, att ge en kvalitativ och trygg skolundervisning och boendemiljö, för de elever vi är till för.

På Ekeskolan har vi strävat efter att verksamheten under våren, skulle vara så lik den vanliga verksamheten som möjligt. För oss var det oerhört viktigt att våra elever och vårdnadshavare skulle känna sig trygga i en annars så otrugg tillvaro. Vi valde mycket tidigt att ställa in alla besök till vår skola och

även att ställa in alla planerade utflykter och koncentrerade vår verksamhet och våra aktiviteter till vårt vackra skolområde. Tillsammans och i samråd med vår myndighets stabsgrupp, informerade vi kontinuerligt våra vårdnadshavare om läget vad gällde corona och följde Folkhälsomyndighetens rekommendationer till punkt och pricka. Vi upprättade tidigt en kontinuitetsplan som stöd att ta till om så behövdes. Vi stöttade vår personal i deras oro över läget och känner oss så otroligt stolta och tacksamma för det jobb de bidragit med, för att se till att våra elever på Ekeskolan fått den undervisning de har rätt till, i en lugn och trygg miljö.

I stort sett alla våra elever har under våren gått som vanligt i skolan. Två elever har inte gjort det, utifrån olika anledningar. Men tack vare våra fantastiska lärare och assistenter, har de fått sin undervisning på distans. Personalen i klassen har, tillsammans med elevernas vårdnadshavare, lyckats hitta ett fungerande sätt att undervisa via skype eller andra digitala hjälpmedel. De har också lyckats få till en interaktion mellan eleverna som varit hemma och klasskompisarna som varit på plats i skolan, för att skapa en gemenskap även om man inte är på plats fysiskt på skolan. Nu har höstterminen dragit igång och vi fortsätter vårt

arbete på samma sätt som under våren.

Jag vill avsluta med att citera vår generaldirektör, Fredrik Malmberg, som i ett av sina GD-brev till alla anställda på SPSM, skrev: ”Det kommer en dag efter Corona-krisen och då är jag övertygad om att vi, och de vi finns till för, kommer att säga: tillsammans gjorde vi skillnad. Vi fanns där och vi erbjöd vårt stöd. Vi gjorde det vi förmådde. För våra elever i våra skolor. För barn, elever och vuxna som oavsett funktionsförmåga behöver vår kompetens.”

Malin Larsson,
*biträdande enhetschef Ekeskolan,
Specialpedagogiska Skolmyndigheten*

Dansa Pausa – dans för hälsa

Nu har Syncentralens sjukgymnast Siv Södergård startat gruppen Dansa Pausa för unga med synnedsättning utifrån konceptet Dans för hälsa.

Gruppen består av ca 5 -6 deltagare och är i ålder från tonåring upp till 30 år. Det är ganska stor spridning i ålder men det har fungerat väl. De träffas en gång i veckan i en timme och en kvart. Dansen pågår hela hösten. Sjukgymnasten leder gruppen men har till sin hjälp Johanna Larsson Axling, kurator eller Lina Viskonts, arbetsterapeut som också arbetar på Syncentralen i Örebro. Sjukgymnasten har en tvådagars instruktörsutbildning och har därmed tillgång till ett nätverk och en bank med olika koreografier mm. Innan start får deltagarna fylla i en enkät som också fylls i efter deltagande i gruppen för att utvärdera insatsen Dansa Pausa.

På Syncentralen är vi för närvarande evakuerade pga. ombyggnation och saknar större lokaler som behövs för Dansa Pausa. Vi hittade en fantastisk lokal några kvarter bort. Det är Studiefrämjande som nyligen har reparerat sin danslokal som vi har fått nyttja. Gruppaktiviteten sker därför i samarbete med Studiefrämjandet. Ungdomarna kan ta sig till lokalen med hjälp av sjukresor.

Dans för hälsa riktar sig till tjejer som är i tonåren, men vi har valt ett större åldersspann för att få ihop till en grupp. Vi vet genom forskning att unga tjejer upplever stress och är fysiskt inaktiva på fritiden riskerar att utveckla smärtproblematik. Nedstämdhet, oro och kroppsliga besvär förekommer dubbelt så ofta bland tonårstjejer som bland tonårskillar. Det är viktigt att se hela människan och behovet av ökad rörelse, social tillhörighet och glädje.

Idag kan vi bemöta psykisk ohälsa på nya sätt inte enbart samtal och medicinering. Vi kan nu även ta in kropps- och rörelsebaserade insatser i våra insatser. Det centrala uttrycket i dansen är ”Kom som du är”.

FOTNOT: ”Dans för hälsa” är framtaget av Anna Duberg med. dr. i hälsovetenskap, forskningshandledare på Universitets- och sjukvårdens forskningscentrum samt fysioterapeut inom barn- och ungdomspsykiatri, Region Örebro län.

Ewa Nielsen
Verksamhetschef, Syncentralen Örebro

Redaktion

Catharina Henriksson, FFS
Annika Södergren, SPSM
Henrik Götesson, SRF
Ewa Nielsen, syncentralerna
Jan Wiklund, redaktör

Barnsynskaderegistret förnyas?

Registret över orsaker till nedsatt syn hos barn arbetar för att bli en del av de nationella kvalitetsregistren. Det handlar dock om pengar.

Den nationella databasen över orsaker till synskada bland svenska barn, det s.k. Barnsynskaderegistret, byggdes upp under 1990-talet. Bakgrunden var ett nordiskt samarbete kring synskada hos barn och register med obligatorisk anmälan från ögonsjukvården fanns då redan i våra grannländer Danmark, Finland och Norge.

Databasen byggdes upp av Lundaögonläkarna Kristina Tornqvist och Jonas Blohmé som 2000 disputerade på en avhandling kring synskadade barn i Sverige med bl.a. statistik från databasen som innehåller data kring diagnoser, orsak till synskadan synskärpor och tillägg av andra funktionshinder förutom synskadan. Enbart statistik publiceras från registret, aldrig data som kan identifiera enskild individ och självfallet beaktas alla sekretessbestämmelser.

Då databasen som inkluderar barn och unga i åldern 0-19 år var uppbyggd var tanken att den skulle hållas levande med hjälp av de ögonkollegor ute i landet som träffar synskadade barn.

Detta har dessvärre fungerat lite si och så. Några kollegor

tagit detta på allvar men alltför ofta har det inte hunnits med i en stressig vardag.

Nu är tiden kommen för förnyelse. Från nationella arbetsgruppen för barnoftalmologi och skelning samt från landets barnögonläkare har kommit önskemål om att detta ska bli en del av våra nationella kvalitetsregister. Från SRF har kommit signaler om att man ställer sig bakom detta.

Registercentrum Syd i Karlskrona är kontaktade och var vid första kontakten positiva men slutgiltigt svar har ännu inte kommit. Detta skulle innebära att hela anmälningsprocessen blir digitaliserad, hittills har använts pappersblanketter och manuell inmatning i databasen. Det skulle också ge ökad tyngd åt registret och förhoppningsvis öka engagemanget hos ögonkollegorna.

Problemet är som alltid pengar. Upprättande och underhåll av nationella kvalitetsregister är kostsamt men i Lund arbetar man oförtrutet vidare med frågan.

Kristina Tornqvist
Bitr professor i oftalmologi
Lunds Universitet

Data från Barnsynskaderegistret:

69% av de synskadade barnen/ungdomarna har en orsak till sin synskada som beror på något som inträffat före födelsen, i hälften av dessa fall rör det sig om ärftliga orsaker. Den vanligaste diagnosen är synskada sammanhängande med hjärnskada. 39% av individerna räknas som synsvaga, 5% är helt blinda dvs de ser ej ljus och 58% av individerna har ett eller flera ytterligare funktionshinder förutom synskadan.

Vägvisaren: Äntligen en liten glimt av målgruppen

På grund av den situation som har varit och råder i landet och världen förändras också projektets möjligheter att samarbeta och utvecklas tillsammans med målgruppen. Planen var under våren att träffa personer i olika åldrar med olika typer av synnedsättningar för att på så sätt arbeta fram en standard för vilka tecken som är viktiga på en karta, hur dessa tecken skall se ut för att ge bästa möjliga taktila upplevelse samt att få till det här med skalor och storlek på

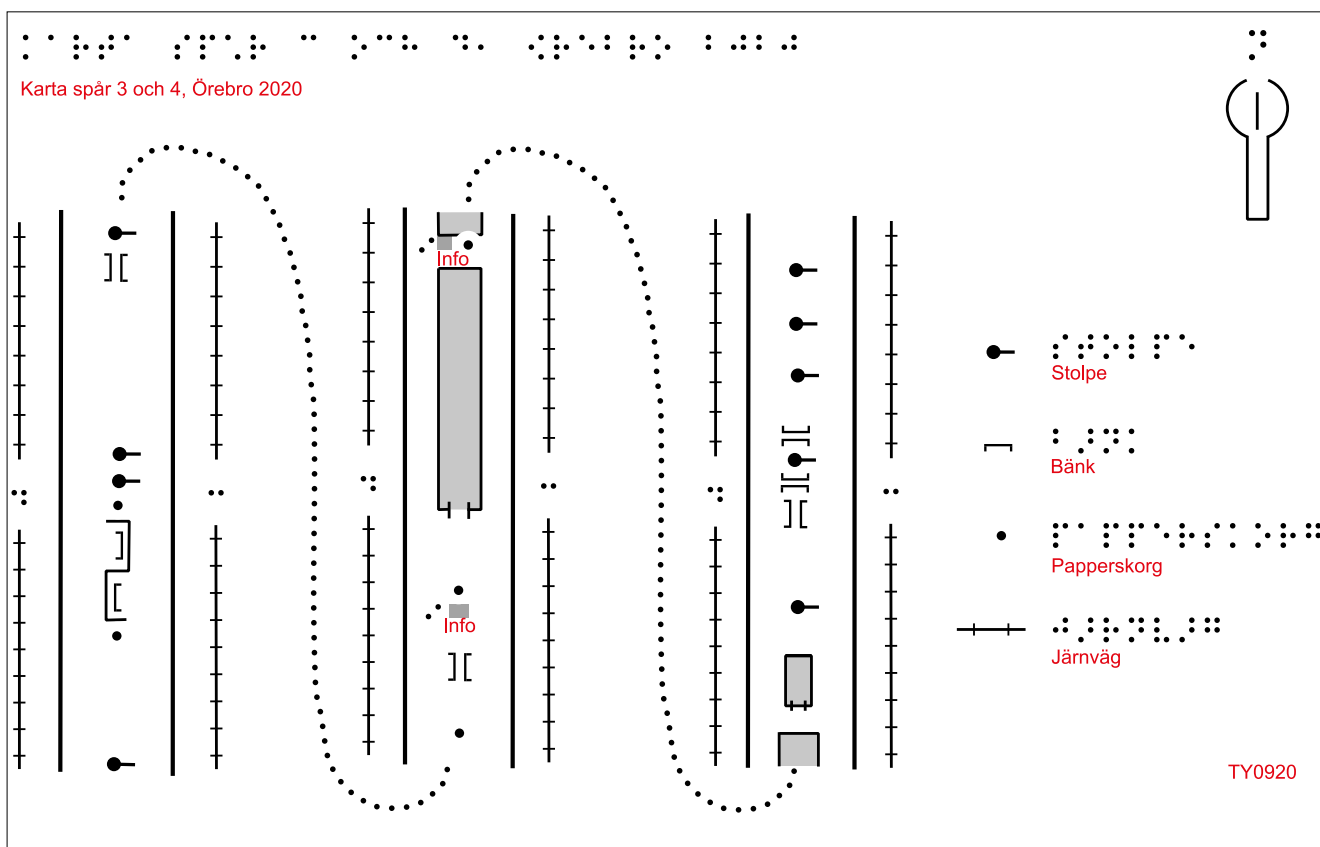
kartområden.

En annan viktig del för målgruppen var att hjälpa till att prova och ge feedback i utvecklingen av en karthållare. Eftersom det är en stor fördel att kunna ha kartkontakt hela tiden behöver vi utveckla en karthållare så att personen med synnedsättning kan hålla käppen i ena handen men fortfarande använda den andra till att hela tiden känna på kartan var man befinner sig. Det går ju inte om man behöver en hand att hålla i

själva kartan med.

Här har vi provat en variant där kartan sitter i en karthållare som i sin tur "sitter fast" på ena benet med hjälp av magneter. Man kan också om man vill använda den så att den sitter på "magen/brösten" om det är bättre, det där är ju helt individuellt. Magnetvarianten är dock bara av provisorisk karaktär och här letar vi möjligheter till en hållare som har samma funktion men utan magneter.

Det blev dock inte som vi

Karta à la Vägvisaren

hade tänkte det när det gäller träffar med olika grupper under våren men vi hoppas att vi kan få till det nu under hösten, det är ju bara att vänta och se hur utvecklingen av pandemin går samt att följa de riktlinjer som ges.

Så till den lilla glimten...

Före sommaren lyckades vi till slut ändå få till två träffar på Syncentralen i Örebro med ett par härliga ungdomar. Vi träffades och pratade om projektet och de ville gärna vara med i utvecklingen. Vid det andra tillfället fick de varsin ritmuff där de ritade av sin hand, som en sorts karta, för att sedan kunna passa den rätt när vi lade den fel.

Det hela handlar givetvis om kartförståelse, att förstå vad en karta är och att den enklast läses när den ligger rätt passad. Ungdomarna var jätteduktiga och förstod genast hur det skulle vara. Därefter fick de en taktill karta framför sig som föreställde entréhallen utanför de rummet de nu satt i, varigenom de båda hade kommit. De kunde ganska snart lista ut varifrån de kom och hur det såg ut. Det var härligt att höra de säga:

– *Åh, är det så här det ser ut!?*

När de fått bekanta sig med kartan så gick vi ut i entréhallen och gick runt och upptäckte och såg hur rummet såg ut. De

förstod genast att de skulle vrida runt kartan när de själva flyttade sig runt i rummet.

– *Jaha, det här måste vara hissen.*

– *Å här är tresitssoffan, då måste det här vara bordet i mitten!*

Efter att ha tagit sig runt med hjälp av karta och käpp återvände vi till ”lektionsrummet” för lite återkoppling. De var båda upprymda över att ha fått känslan av att se hur det såg ut med hjälp av kartan vilket var verkligen tillfredsställande för oss. Vi pratade om vilka kartor som skulle vara bra att ha. På skolan tyckte den ena av ungdomarna att hen hittade bra ändå, men vid Resecentrum i Örebro vore det bra om man hade en karta, vi åker ju mycket tåg och buss. Vi ritade då kartor över stationshuset och perrongerna samt undergången. Dessa kartor skall vi nästa vecka testa ihop med ungdomarna som hjälper oss att avgöra vad som skall vara med och inte.

Hur det gick tänkte jag skriva lite om i nästa nummer...

Tomas Yngström
projekt VägVisaren

Synutbildning startar

Nu startar synutbildningen, delkurs II; *Optometri, punktskrift och det taktila sinnet*, vid Institutionen för Hälsovetenskaper vid Örebro universitet.

Utbildningen omfattar 7,5hp och är på avancerad nivå. Kursen startar som planerat vecka 40. Kursen pågår under vecka 40 tom 49 på halvfart. För att garantera att utbildningen skulle kunna genomföras beslutade vi att planera den som en distansutbildning med ett par fysiska möten (två dagar) för ett seminarium.

Vi har 23 deltagare som framförallt kommer från mellansverige och södra Sverige.

Det är endast en deltagare från norra Sverige.

Ewa Nielsen
*Verksamhetschef
Syncentralen Örebro*

Fellingsbro fhs sk utbildar syntolkar

Läsåret 2019-2020 genomförde jag Syntolksutbildningen som arrangeras av Fellingsbro folkhögskola.

Utbildningen innebar halvtidsstudier på distans med träffar i Örebro ungefär en helg per månad och med inlämningsuppgifter en gång i veckan. Från och med läsåret 2020-2021 ges utbildningen helt på distans utan träffar i Örebro. Syntolksutbildningen har också utökat deltagarantalet från 8 till 12 studerande från och med läsåret 2020-2021.

Under den första träffen i augusti 2019 i Örebro fick vi kasta oss rakt in i att livetolka film för varandra. Vi testade för första gången en sändarutrustning där den som syntolkar talar i en mikrofon och de övriga lyssnar i hörlurar via sin mottagare. Vi fick också prova på att syntolka konst för varandra runt i Örebro i utomhusutställningen "Open Art".

Under helgerna i Örebro har vi gjort många roliga och utvecklande övningar kring olika teman i syntolkning, till exempel att göra person- och miljöbeskrivningar, att syntolka mått- och fackuttryck, tids- och klassmarkörer, klädsel och dräkter, att syntolka avståndstorlek-antal, att läsa textremsa och att syntolka våld och sex. Vid de flesta träffarna har

Bild 1. Suzanna Dilber och Ylva Carlsson sitter på stolar med ryggarna emot varandra. De ser sig över axeln och ler mot varandra. I handen har de fotografier av ansikten som de beskriver för varandra.

också någon av lärarna syntolkat en biofilm. Vi har också gått igenom genomförda och kommande inlämningsuppgifter. Kursledare har varit Lotta Lagerman, Nico Psilander, Eli Tistelö, Amica Sundström, samt ett antal gästlärare.

Många av våra uppgifter har handlat om att syntolka film i olika genrer, till exempel drama, action, dokumentär och animerad film. Vi har också arbetat med syntolkning av konst och teater. Introduktion inför en film eller teater är en viktig del av syntolkningen. Här har man möjlighet att göra mer ingående beskrivningar, till exempel av personer och miljöer. Under en

liveföreläsning på bio eller teater så träffar i regel syntolken brukarna innan föreläsningen och läser introduktionen. Förutom att skriva introduktioner och öva på att syntolka live har vi också haft ett antal uppgifter där vi har skrivit manus som vi sedan spelat in. För professionella syntolkar handlar det många gånger om syntolkning för TV eller bio. Under utbildningen har vi i manuskriptet flera gånger använt verktyget Editorn, som syntolken Per Hållander har utformat.

I utbildningen ingick också en praktikuppgift som innebar att skriva manus och spela in var sitt avsnitt i serien Vildmarksliv

som ligger på SVT:s Öppet arkiv <https://www.svtplay.se/vildmark>. En rolig uppgift som vi la ganska mycket tid på.

Syntolksutbildningen har gjort en checklista för syntolkningskvalitet, dock är den inte helt färdigbearbetad. Det handlar om kvalitet i manusbunden, inläst syntolkning. En mycket användbar checklista som underlättar för att tillgodose att man får med alla tänkbara aspekter på syntolkning. Checklistan kommer att vara tillgänglig via arrangörer av syntolkning.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag är väldigt nöjd med utbildningen. Mycket kunniga lärare som gett otroligt bra respons på varje inlämnad uppgift. Vi kursdeltagare har dessutom alltid lyssnat på varandras inspelningar -det har också varit väldigt lärorikt!

I mitt arbete som rådgivare träffar jag många lärare som arbetar med elever med blindhet. Till vår verksamhet tar jag bland annat med mig vikten av att se film, teater och konst i förväg, att skriva en introduktion för att läsa upp för eleven med blindhet eller alla elever i klassen, att ge kursdeltagare kunskap om olika aspekter av syntolkning och sist men inte minst uppmana dem att se på syntolkade program och blunda emellanåt. Jag tycker att man

lär sig mycket på det sättet! Oftast stör inte syntolkningen alls, är den bra tycker jag snarare att den berikar! Något att fundera på i klassrumsmiljön.

Tina Björk
Resurscenter syn
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Bild 2. Utomhus i Örebro, utställningen Open Art 2019. Suzanna Dilber har ögonbindel på och ler brett när hon undersöker ett rosafärgat slingrande konstverk som når henne till midjan. Tina Björk och läraren Eli Tistelö ser roat på. De har alla hörlurar på och en sändare i ett band runt halsen.

Så ställde SPSM om stödet

Coronapandemin har påverkat skolan, undervisningen och de barn och elever som vi på Resurscenter syn möter. Vi har fortsatt vårt uppdrag att ge stöd men ställt om för att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer för att bromsa smittspridningen.

Våra ordinarie kurser för personal ställdes snabbt om till digitala kurser, något som blev möjligt tack vare våra engagerade medarbetare. Under pandemin har vi även erbjudit stöd och rådgivning digitalt. När gymnasieskolan gick över till distansundervisning lyfte vi på vår webb råd för elever med synnedsättning vid distansundervisning.

Det har varit en utmaning att tänka nytt kring våra elev och föräldrakurser. Det fysiska mötet är viktigt för samhörighet. Vi kommer nu att pröva en digital workshop med de äldre eleverna under hösten. Vårdnadshavare till de allra yngsta som vi tidigare haft kontakt med erbjuds en enklare digital variant av kurs. På spsm.se ser ni höstens nätkurser.

Utredning och rådgivning - utmaningar under pandemin

Vi har också tvingats ställa om vår verksamhet kring utredning och rådgivning. Från att åka runt i Sverige till förskolor och skolor, har vi anpassat vårt stöd till ett digitalt arbetssätt. Det går inte att jämföra med att vara

på plats, men med tanke på den speciella samhällssituation som råder fungerar det i huvudsak väl.

När det gäller specialpedagogiska utredningar ser vi att det just nu inte är möjligt att genomföra dem på ett säkert sätt, utifrån Folkhälsomyndighetens rekommendationer om social distans. Vi erbjuder fördjupad rådgivning till förskolor och skolor där vi tagit ställning till att genomföra en utredning. Det är viktigt att förstå att den fördjupade rådgivningen inte ersätter den specialpedagogiska utredningen. Den är ett sätt att ge stöd i avvaktan på den utredning som vi kommer att genomföra så fort det är möjligt ur smittskyddssynpunkt.

Hur har det gått för elever i skolan?

I maj-juni tog vi kontakt med elever för att lyssna in hur det fungerat under pandemin. Det framkom att en del elever förlorat stöd från speciallärare då de behövt göra annat för att täcka upp för sjuka lärare. Planerade insatser som att träna läsning, abakusräkning och studieteknik har inte blivit av. För andra elever rullade skoldagarna på som vanligt.

På gymnasieskolorna där det fattades beslut om distansundervisning har vi sett hur viktigt det är att ha eleverna med i omställningen. Många skolor utgick från tekniska plattformar

och program som eleven redan behärskar. Man såg också att inslag av fysiska träffar mellan elev och resurs eller lärare kunde behövas. Kontinuerlig avstämning med eleven var också viktigt.

För elever inom grundsärskola och gymnasiesärskolan såg vi att skolor med en välfungerande organisation med personal på plats, välbekant struktur och förutsägbar undervisning har klarat situationen bäst. Bland vuxenstuderande har det varit utmaning för studerande med blindhet inom SFI. De som saknar datorvana har drabbats särskilt hårt av distansundervisningen.

Lyssna gärna på vår podd Lika värde, avsnitt 37, där Tage Johansson, som tog studenten i våras, berättar om vårens distansundervisning och vad han ser att skolan kan dra för lärdomar.

Hur ska det bli?

Vi har fått tänka om och göra nytt för att hantera konsekvenserna av pandemin och kunna stötta lärare att bedriva tillgänglig och likvärdig undervisning. Just nu ger vi stöd och kompetensutveckling digitalt. Vi väntar otåligt på att få återgå till de fysiska mötena och vill så snart som möjligt återigen besöka skolorna, träffa lärarlagen och inte minst barnen och eleverna som behöver vårt stöd.

Elisabet Sepulveda
Enhetschef Rc Syn

Ökad livskvalitet för dig med synnedsättning

På LVI i småländska Växjö utvecklar och tillverkar vi läskameror, läsmaskiner och programvara som förstörar, förstärker och läser upp text. Vårt mål är att skapa lösningar som underlättar vardagen för dig med synnedsättning – hemma, på arbetet och i skolan.

Utöver våra egentillverkade produkter erbjuder vi även hjälpmedel från andra tillverkare, som exempelvis programvara, belysning, tangentbord och produkter med punktskrift.

Läs om våra produkter och tjänster på www.lvi.se.

LOW
VISION
INTERNATIONAL

0470-72 77 00
info@lvi.se
www.lvi.se

Ny operationsteknik vid ögonlocktumörer förenklar förloppet hos patienter med synned sättning

På ögonkliniken i Lund används ny teknologi för att mäta blodflöde vid tumöroperationer i ögonområdet. Detta har lett till utveckling av nya kirurgiska tekniker, vilket lett till minskat lidande för patienterna under läkningsförloppet.

Tumörer är överrepresenterade på ögonlocken jämfört med andra delar av hudkostymen. Vanligast är basalcells cancer/ basaliom (87 %), följt av skivepitelcancer (10 %), talgkörtelcancer (2 %), merkelcellscancer (0,5 %) och metastaser (0,5 %). Att operera bort tumörer runt ögonen kan vara utmanande. När en tumör skärs bort, uppkommer ett hål i ögonlocket som måste slutas. Hud och vävnad kan behöva lånas från andra kroppsdelar eller angränsande områden. Framför allt större tumörer, som omfattar mer än hälften av ögonlockets längd, är problematiska.

Det är av yttersta vikt att ögonlocket får en god funktion och rörlighet efter operationen för att patienten ska kunna blinka för att smörja den känsliga ögonytan. Om inte ögonlocket fungerar så torkar ögat snabbt ut vilket leder till sår på hornhinnan, som är smärtsamt och kan få katastrofala följder för ögat och synen.

För att laga hålen efter större tumörer i nedre ögonlocket och återskapa den främre delen av ögonlocket, lånas oftast hud från hudöverskott på övre ögonlocket eller till exempel från patientens överarm, ett så kallat fritt hudtransplantat. En vedertagen regel och tradition inom ögonlocksrekonstruktioner är att ett sådant fritt hudtransplantat måste läggas mot en blodförsedd bädd för syresättning och näringstillförsel. Den bakre delen av ögonlocket återskapas därför genom att slemhinna

och en del av ögonlocksplattan lånas från övre ögonlocket. För blodförsörjningens skull lämnas en brygga mellan övre och nedre ögonlocket, vilket innebär att ögonlocken är hopsydda under läkningstiden och patienten kan inte öppna ögat. Bryggan delas först när nya blodkärl har växt in i hudtransplantatet, vilket beräknas ta cirka tre veckor.

Ofta drabbar dessa tumörer äldre och sjuka patienter, som har nedsatt syn på även andra ögat. Att gå med ett hopsytt öga är mycket invalidiserande och

Johanna Berggren (t v) och Kajsa Tenland (t h) använder ny teknologi för att studera blodflöde under operationer i ögonområdet. På högra bilden syns blodflödesmätaren (i ljusblått).

det är inte ovanligt att patienten får leva dessa veckor i blindhet. Även om synen är god på det icke-hoppsydda ögat, störs stereoseendet vilket kan orsaka fallolyckor. Under tiden som ögat är hoppsytt är dessutom inte bilkörning tillåten enligt svensk lag.

Vår forskargrupp har studerat blodflödet i dessa bryggor och hudtransplantat, initialt hos grisar och sedan hos patienter, med hjälp av modern visualiseringsteknologi (laserspeckle och laserdoppler).

Vi har funnit att det i princip inte är någon cirkulation i dessa bryggor. Trots avsaknad av blodcirkulation i bryggan, så överlever den lånade huden och vävnaden på ett mirakulöst sätt. Bryggan, vars syfte skulle vara att förse transplantatet med blod, har således inte någon funktion.

I en parallell studie har vi visat att blodcirkulationen i det fria hudtransplantatet återhämtar sig fint trots detta. Våra resultat visar att ögonlock tål helt andra nivåer av syre- och näringsbrist än vad som tidigare varit känt. Ögonlocken skulle därigenom vara mer tillåtande för kirurgi med fria transplantat än andra delar av kroppen.

Vi tror att detta beror dels på den goda blodcirkulationen i ögonområdet, men även att ögonlocken formligen badar i tårvätska, som är rik på både syre och näring.

Vi har således kunnat utveckla en ny metod där en genomgripande ögonlocksbit från det andra ögats nedre eller övre ögonlocket lånas, vilket innebär att patienten slipper att få sitt öga hopsytt. Kunskapen från denna forskning har medfört att vi har kunnat börja operera patienter med ett genomgripande fritt ögonlockstransplantat från andra ögat och på så sätt har patienterna kunnat gå från operation utan ett hopsytt öga och inte heller behövt opereras en andra gång för att dela bryggan. Vi är först i världen med denna nya operationsmetod, som har visat sig vara väldigt

framgångsrik.

Kunskap om hur kirurgiska ingrepp påverkar blodcirkulationen och syresättningen i ögonlocken är i princip obefintlig. Vår forskargrupp studerar nu blodcirkulationen vid andra kirurgiska ingrepp i ögonlocksregionen. Vi hoppas genom detta kunna utveckla nya och optimera de redan befintliga kirurgiska teknikerna och därigenom förbättra operationsresultatet och minska lidandet för patienterna.

Johanna Berggren
specialistläkare, doktorand, ögonkliniken, Skånes Universitetssjukhus
Kajsa Tenland
specialistläkare, doktorand, ögonkliniken, Skånes Universitetssjukhus

Elevassistenter får varken utbildning eller hjälp

Elevassistentens upplevelse kring sitt uppdrag och sin yrkesroll hos en elev med synnedsättning ur ett specialpedagogiskt perspektiv - en fenomenologisk intervjustudie

Under slutet av min masterutbildning (masterprogrammet i specialpedagogik inriktning synpedagogik) var det dags att skriva ett examensarbete på 30 högskolepoäng. Jag valde att fördjupa mig inom elevassistentens uppdrag och yrkesroll ur deras perspektiv, hur elevassistenten upplevde sitt eget arbete och yrkesroll i verksamheten.

Bakgrunden till intresset kommer ur min egen erfarenhet som specialpedagog, där jag ständigt har mött svårigheter med skolledning gällande elevassistentens arbetsuppgifter hos elever med synnedsättning eller blindhet.

Min erfarenhet som jag kommit att erfa är att elevassistenten förväntas att vara på fritids, förväntas genomföra material till eleven utan planering. Elevassistenten erbjuds sällan att få delta i möten som angår eleven eftersom elevassistenten förväntas vara med eleven.

Studien började med att ett missivbrev skickades ut till samt-

liga syncentraler och specialpedagogiska skolmyndigheterna angående stöd med att hitta lämpliga respondenter. Jag fick kontakt med fyra elevassistenter runt om i Sverige som ville delta i studien och kontaktades av syncentralen eller spsm. För att kunna bedriva studien mot studiens huvudsakliga mål ansåg jag att kvalitativa intervjuer var att föredra. Jag ville genom samtal med mina respondenter kunna skapa mig en bild utifrån deras beskrivningar till fenomenet som skulle studeras. Jag hade ett antal frågor som ni kan ta del av ur min studie (se källa). Några av elevassistenternas svar utifrån frågorna som gavs under intervjuerna:

Elevassistent Robyn:

– *Jag har inte fått någon fråga om hur det går eller om det fungerar med den här eleven eller så. Det tycker jag är dumt. Man behöver träffa varandra och kolla hur går det nu, behöver du någonting annat.*

– *Vi elevassistenter räknas som fritidspersonal under fritidstiden. Och då om man ska tänka så. Ska tänka så då har han ingen assistent. Nej, det har han inte. Även fast jag är med honom mest men jag måste också se alla andra samtidigt.*

– *SPSM har varit de som har hjälpt mig och gett stöd. Jag tycker att SPSM har tryckt på*

ledningen om vad man ska göra och speciellt när man har haft sådana frågor. Hur ska det här lösas sig och hur ska vi ordna det här för eleven. Då gick de in och tryckte på.

Elevassistent Chris:

– *Många assistenter som får uppdrag i skolan är ju eller gått ut gymnasiet, har inte jobb och sedan får dom något sådant här. Och deras livserfarenhet och förståelse att se saker och ting. Dom har inte dom glasögonen på sig. Dom har inte fått dom glasögonen rättare sagt. Livserfarenhet är något man samlar på sig. Och samtidigt kommer det en 20-åring som ska rätta en lärare på 45 år (skratt).*

Elevassistent Kim:

– *Om man inte har kunskap av de här är med är man fortfarande kvar med de där gamla saken som CCTV, istället för avståndskamera och stoppa upp det. Det är jättestor skillnad mellan länen. När jag varit på utbildning då har jag tyckt att det varit väldigt negativt med syncentralen som ska spara pengar och inte får den hjälpen. Vi har fått väldigt bra hjälp i alla fall.*

Michele upplever att sina kollegor inte har tid och kunskap som hen uttrycker:

– *Jag tror att det brister dels med kunskapen absolut. Det tror*

---

jag och sedan tror jag tiden. De är två aspekter tror jag.

Citaten ovan är några exempel på den respons som gavs och som också samlar en bild för oss utomstående om hur elevassistenterna upplever sitt eget uppdrag.

Slutsatsen jag kom fram till var att elevassistenterna uttrycker en del viktiga fenomen som kommer fram i deras beskrivningar. Den första skulle kunna beskrivas om uppdraget och hur yrkesrollen upplevs i verksamheten. Vart syftar elevassistentens uppdrag och var står yrkesrollen relaterat till yrkesprofessionen. De antagande som jag har gjort utifrån deras beskrivningar gör att deras uttryck visar på en tendens till oreda om vad deras uppdrag och roll i verksamheten syftar till.

Slutligen har jag enligt respondenternas beskrivningar kommit fram till att det inte finns en klar beskrivning om vad elevassistentens uppdrag egentligen innebär eller vad som förväntas av yrkesrollen. Det kom fram i studien hos en respondent att elevassistenter anställs direkt från gymnasiet och utan någon formell utbildning, vidare saknar denne ”glasögonen” för uppdraget och rollen som elevassistent. Det behövs mer kunskap och kompetens kring

elevassistenternas uppdrag och yrkesroll i skolans verksamhet och externa institutioner. Det har framkommit brister hos en syncentral som inte har bjudit in elevassistenten till utprovning eller genomgång av hjälpmedel.

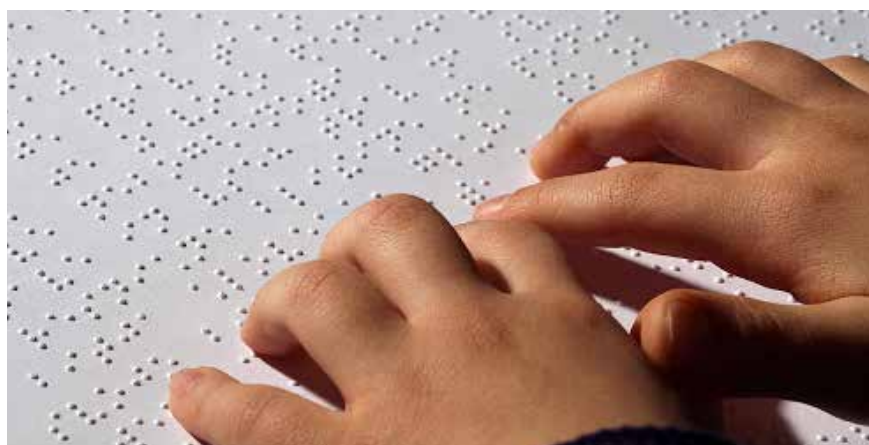
Något som bör lyftas fram i studien är konsultationen från specialpedagogiska skolmyndigheterna kring stödet i verksamheten. Där specialpedagogiska skolmyndigheternas fokus enligt beskrivningar har varit att förbättra villkoren för eleven men samtidigt bidragit till att förbättra arbetsvillkoren hos elevassistenterna kring deras profession i skolan.

Slutligen vill jag avrunda studien med att det behövs mer kunskap och kompetens i skolans verksamhet och även hos externa institutioner. Jag hoppas att studien kan bidra till förbättring för samtliga elevassistenter

som arbetar med synnedsättning runt om i landet som arbetar med synnedsättning.

Sara Österåker
Specialpedagog

Uppsatsen kan laddas ner från <http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1457771&dswid=2528>

Villkorad tillgänglighet i våra skolor

Hur ser tillgängligheten ut för de elever som har en syn- eller hörselnedsättning i våra kommunala grundskolor?

Ja, den frågan ställde vi oss när vi skulle avsluta våra speciallärarutbildningar med inriktning syn och hörsel vid Stockholms universitet vårvintern 2020.

Vi såg stora fördelar med att genomföra arbetet tillsammans eftersom vi då kunde sammankoppla nämnda elevgruppers behov gällande tillgänglig lärmiljö. Vi studerade hur det visuella stödet såg ut, hur ljus- och ljudmiljön fungerade men också hur undervisningen kommunicerades och hur detta påverkade elevernas möjlighet att tillgodogöra sig ämnesstoffet och finnas i ett gemensamt sammanhang med övriga elever i klassen.

Studien bygger på klassrumsobservationer hos fyra olika elever i grundskoleåldrarna 1-5. Två av eleverna har en synnedsättning och två av dem har en hörselnedsättning. Totalt studerade vi 28 lektioner. Vi hade efterföljande samtal med sex av de 13 undervisande pedagogerna. Syftet med dessa samtal var att öka vår förståelse och få ta del av hur pedagogerna resonerar och arbetar för att skapa en tillgänglig lärmiljö. Ett viktigt fynd som framkom

var att pedagogernas sätt att planera undervisningen påverkade elevens möjlighet till tillgänglig undervisning. Det var vanligt förekommande att undervisningen utgick från normen gällande alla sinnens fulla kapacitet. När pedagogen redan från början planerade sin undervisning med hänsyn till klassens samtliga elever ökade möjligheten för tillgänglighet. Flertalet pedagoger uttryckte dock på olika sätt att undervisningen planerades för den stora gruppen och sedan gjordes Anpassningar om det fanns tid eller om det var möjligt. Detta resulterade i att skoldagen för elever med syn- eller hörselnedsättning i högsta grad var villkorad.

Vissa pedagoger värnade om en god auditiv och visuell miljö medan andra inte gjorde det. Vi observerade flera tillfällen där pedagogernas brist på kunskap och förståelse för elevens behov skapade situationer som eleven med syn- respektive hörselnedsättning tvingades förhålla sig till. Vi såg att den tekniska utrustningen inte användes, att pedagoger inte talade med eleverna så att de kunde få möjlighet att ansiktsavläsa vilket resulterade i att eleverna uteslöts ur kommunikationen. Vid grupparbeten saknades ru-

tinan med turtagning, det fanns inga tydliga samtalsstrategier och med flera grupper i samma klassrum blev uppgiften dränerande och mycket svår att klara av. Den energi som krävdes för att hänga med resulterade i att arbetsminnets lagringskapacitet minskade. Vi observerade hur text inte var förstord utifrån elevens behov och vi noterade att film visades utan textning och med burkigt ljud.

Under våra observationer kunde vi se elevers olika strategier när tillgängligheten brast. Det fanns exempel på när eleven gick till tavlan och suddade ut irrelevant information och skrivrester efter en slarvigt suddad text. En elev krävde att få information skriven på tavlan trots klasskamraternas protester då de tyckte att det var onödigt. Vi observerade även när mikrofoner inte var påslagna och eleven fick påtala detta vid flertal tillfällen. När en ny elev började i klassen var det den hörselnedsatta eleven som visade och instruerade hur man använde mikrofonen. Vid ett tillfälle satt en elev och snurrade runt på sin stol för att kunna följa med och ansiktsavläsa när den vuxne gick runt och talade och vi observerade hur eleven vid annat tillfälle gick fram till sin lärare för att komma tillräckligt nära för att kunna

Vera Rolf

avläsa. Det blev med andra ord eleven som fick ta ansvar för att säkerställa goda kommunikationsmöjligheter.

Vi fann att en stressig vardag för pedagoger i kombination med otillräckliga kunskaper i att stötta elever med syn- respektive hörselnedsättning riskerar att skapa en bristande tillgänglig undervisning.

Vi vill betona att vi inte riktar skuld eller anklagelser mot de enskilda pedagogerna som deltog i studien. Vi är istället tacksamma för att de öppnade sina klassrum för oss. Det vi fann var att pedagogerna ofta lämnades ensamma i arbetet med att planera och genomföra undervisningen. I samtalen uttryckte flera av pedagogerna sin vilja att skapa en lärmiljö som är tillgänglig för alla elever.

Vår slutsats efter att ha

Anette Tirén

genomfört denna studie är att pedagoger behöver ett kontinuerligt stöd av ämneskunskap kompetens för att få kunskap som omvandlas till förståelse som sedan resulterar i en god tillgänglig undervisning. Behovet av specialpedagogiskt stöd för pedagoger som arbetar med elever med syn- eller hörselnedsättningar bör därför finnas i samtliga kommuner. Det är något som tyvärr inte finns idag.

Vera Rolf och Anette Tirén

Riksdagen säger ja till körkortsprov med simulator

Riksdagen uppmanar genom ett tillkännagivande regeringen att återinföra möjligheten att använda ett simulatortest för att bedöma körförmågan hos personer som fått sitt körkort återkallat på grund av synfältsbortfall och att utreda ett nytt system för körprov på väg för personer med synfältdefekter.

Synfältdefekter är synproblem där vissa delar av synfältet på ett eller båda ögonen försvinner, vilket kan påverka körförmågan negativt och därför leda till att körkortet återkallas. I dagsläget finns det i Sverige inte möjlighet för personer som fått sitt körkort återkallat på grund av synfältdefekt att få sin körförmåga bedömd.

Beslutet om tillkännagivande kom när riksdagen behandlade cirka 140 förslag i motioner om trafiksäkerhet och tidsomställning från den allmänna motionstiden 2019. Riksdagen sa nej till övriga motionsförslag.

Kartläggning och synrehabilitering efter stroke.

Carina Sandström i Uppsala har tillsammans med kollegor gjort en kartläggning av synpåverkan efter stroke samt undersökt hur strokepatienter med synbortfall kan hantera sitt synfältsbortfall bättre.

– Jag kan inte så mycket om syn, jag har arbetat länge med personer med hjärnskador, säger Carina Sandström. Många av de jag träffar har fått problem med synen efter en hjärnskada.

Det saknas evidensbaserade metoder för synrehab efter hjärnskador. Carina Sandströms studie består i att pröva en interventionsmetod och låta försökspersonerna bedöma resultatet enligt ett arbetsterapeutiskt instrument Canadian Occupational Performance Measure (COPM).

Interventionsprogrammet har erbjudit träning av de saccadiska ögonrörelserna för att kompensera för synfältsbortfallet via olika övningar och aktiviteter. Försökspersonerna har vid varje tillfälle tränat både funktion och aktivitet utifrån egna mål. Tillfällena har varit tolv under sex veckor så länge försökspersonerna har orkat – i början 25 minuter, mot slutet uppåt 50 minuter.

Varje träningstillfälle började med uppvärmning av ögon-

musklerna, varefter försökspersonerna ombads fokusera på de skrivna ord försöksledaren pekade ut. Andra övning var att söka efter ord på papper och att träna koordination öga-hand.

Mer praktiska försök var att leta efter föremål i skåp, leta lappar uppsatta i korridorer, köksaktivitet, gå till en butik och handla, samt att läsa text. Försökspersonerna fick också hemuppgifter som de ombads berätta om liksom om eventuella trötthetsreaktioner efter.

Också tips om strategier ingick i programmet, t.ex. att ha ordning, att leta systematiskt, att inte ha bråttom, och att märka upp utstickande föremål hemma.

Sex månader efter interventionen intervjuades försökspersonerna på nytt om hur mycket bestående värde de hade erfarit.

I kartläggningen deltog 136 personer och ca 1/3 av deltagarna hade en nytillkommen synpåverkan efter stroke. Åtta personer med synfältsbortfall mellan 40 och 89 år deltog i interventionen. Flera personer tackade nej till att delta i interventionen pga att det var jobbigt med resor till mottagningen eller hade andra problem efter stroke som var viktigare att få hjälp med. Två deltagare avbröt

interventionen i tidigt skede.

– Tyvärr var de för få deltagare för att det ska gå att dra några långtgående slutsatser, säger Carina Sandström. Men om man inte är för gnetig kan man ändå reflektera.

Deltagarna i interventionen testades på läshastighet. Fem av sex deltagare hade förbättrat resultatet men den sjätte hade försämrat det efter en initial förbättring.

Försökspersonerna testade också sin förmåga att utföra aktiviteter på en self efficacy scale. Resultatet var ungefär detsamma – fem ansåg att den hade förbättrats, en att den försämrats.

Försökspersonerna har också testat sig på de aktiviteter de själva har sett som de viktigaste att klara av bättre, t.ex. social samvaro, gå i trappor, spela golf eller betala räkningar på internet. Där har alla upplevt förbättringar.

Det allmänna omdömet om interventionen har varit att den har varit nyttig men också så ansträngande.

Och i alla händelser har deltagarna blivit medvetna om och lärt sig strategier att handskas med sin synproblematik, säger Carina Sandström.

Webbföreläsningar

– **Det allra viktigaste** med undersökningen är att vi måste belysa det här mer, säger Carina Sandström. Vi vet för lite, vi visste inte ens från början hur många av strokepatienterna som hade synproblem.

– Vi skulle behöva ha bättre samarbete med dem som kan syn, för att få hjälp med diagnosticering. Vi brukar förstå vem som har synfältsbortfall och vem som har dubbelseende. Men det är svårare att upptäcka om synperceptionen påverkas.

Uppsatsen finns tyvärr inte publicerad än, då coronapandemin kom emellan men kan fås via någon av författarna.

JW

I november kommer FFS i samarbete med Forum Vision erbjuda digitala kostnadsfria föreläsningar / workshops för våra medlemmar.

Är du inte ännu medlem så passa på att bli för att ta del av detta.

Föreläsningstiderna blir på eftermiddagar mellan klockan 13 -16.00.

Tisdag v 46 den 10/11

Onsdag v 47 den 18/11

Torsdag v 48 den 26/11

Det planerade upplägget är att det blir två föreläsningar / workshops per datum och även två av FFS sponsorer som då kommer presentera sig och informera om produkter och respektive företag.

Håll dig uppdaterad på FFS Facebook-sida eller hemsidan för senaste informationen.

Ännu inte medlem?

Du som inte ännu är medlem i FFS men gärna vill bli, gå in på hemsidan ffs.se och anmäl dig.

Som medlem har du möjlighet att söka stipendier till synrelaterade kurser och studieresor etc.

I höst anordnas även digitala föreläsningar / workshops gratis för alla FFS-medlemmar. Se t.v.

Ny på Rc Syn

I december 2019 anställdes Camilla Forseth som biträdande enhetschef på Resurscenter syn. Camilla har en bakgrund som lärare, utbildad specialpedagog samt arbetat elva år som skolledare i Stockholm innan hon kom till SPSM.

Målet är nära nu...

Ett halvt sekel går fort när man ser bakåt, uppåt och framåt

Våren 1970 fick jag ett brev från Lärarhögskolan i Stockholm om att jag fått dispens från tre års praktik och kommit in på anpassningsläroutbildningen på Maria Prästgårdsgata på Söder i Stockholm. Min ”praktik” hade bestått av att jag jobbat på anpassningskursen i Uppsala på förmiddagarna när mina studentkompisar låg och sov efter nattens träning av nya spex på Östgöta nation. Studierna bestod av Fonetik och Pedagogik de flesta dagarna för att kanske bli logoped.

Men nu 50 år senare – när det är dags att sammanfatta – så tog livet en annan vändning. Istället för att lära barn säga R med hjälp av apikoalviolala friktioner mot gommen, så har det varit en del annat som kommit emellan.

Den utbildning som fanns på Lärarhögskolan var inte särskilt betungande, men jag träffade många fina människor och man fick betalt och åkte 1 klass tåg på väg till praktikplatser i Växjö, Kristinehamn och Jönköping. Nu finns ingen akademisk grundutbildning i vårt eget land, och den nordiska utbildningen befolkas av norrmän i första hand.

Krister Inde

Under utbildningen 1970/71 pågick ett läroplansarbete X 21 24 11 för kurserna i Omställning och Träning vid Skolöverstyrelsen och den eminente Bengt Lindqvist tog mig med tillsammans med Kajsa Dellgren, Sven Råmbin och allt vad dessa förebilder hette.

Ögonläkaren Eva Lindstedt och jag skrev avsnittet om Optisk Rehabilitering och systematisk Synträning. Det var väl då vi myntade begreppet synpedagog, eller om det var några år senare när Socialstyrelsen gav ut sin rapport 1979 om *Ögonsjukvård och syncentraler*.

Nu när det gått 50 år sedan vi skrev detaljerade läroplaner i

alla ämnen som då ingick i rehabilitering av synskadade, har nästa steg blivit att det knappt finns någon rehabilitering kvar att tala om mer än de syncentraler som drivs med olika huvudmän i form av regioner eller privata entreprenörer. Meningen var – enligt expertrapporten *Synskadade och samhället* – att syncentralerna skulle vara spindeln i nätet och följas av äldrekurser, yrkesrehabilitering och utbildningssupport i skolan.

Äldrekurserna etablerades med framgång tio år senare vid folkhögskolorna och då tillkom också Arbetsmarknadsinstitutet. Som vi skrev i boken *Återblickar 2015* var det bättre förr, åtminstone på 1980-talet då det här nätverket fanns på plats, entusiasmen blomrade och det fanns någonstans att ta vägen med sitt sorgearbete, sin teknikträning och sitt yrkesval i en ny situation.

När jag blev ordförande i Föreningen För Synrehabilitering och vi kallades FFS för Fit For sight i början på 1990-talet, då startade vi den här tidningen. Först som ett litet informationsblad men senare som en tidning. Från Synvär(l)den till Nya Synvär(l)den med Margareta Wiberg som hängiven redaktör. Ett bra samarbete mellan intresserade parter inom vårt synfält.

Det är väldigt imponerande att tidningen finns kvar och att den kan antas bli läst av många, nu efter snart 30 år. I början av 90-talet var vi fler än 300 medlemmar i föreningen.

1975 kom boken *Synträning med optik* ut. Örjan Bäckman och jag skrev den mot bakgrund av våra erfarenheter av patienter i Uppsala och Skåne. Det hade aldrig gått idag, eftersom vi inte var värst evidensbaserade utan byggde våra tankar på våra tankar utan valideringsanalyser och etikprövning av vårt arbete. Men tankarna håller ännu i stora delar, eller hur?

Att se dåligt och må bra går lätt eller lättare om man som jag jobbade med människor som också såg dåligt. Men att vara integrerad där dålig syn inte är en merit, det var mycket intressant och skräckinjagande. Mitt år som chef för kontors- och datautbildningar vid AMU-center i Karlstad blev den första anhalten, sedan reklambyrån Proform och efter några år på syncentralen i Karlstad jobbet som näringslivsdirektör i Kristinehamn.

Vad jag skulle göra sedan blev besvarat när Gunilla Stenberg, rektor vid Tomtebodaskolan ringde och frågade om vi skulle samarbeta kring varumärket TRC. Då fick jag skriva om syn

igen istället för pappersmassa, tunnplåt och Synsamoptikernas fördelar. Nästa projekt med Jörgen Gustafsson blev SE MER för barn i Lund och därefter SENior i Kalmar.

Några år senare satt jag plötsligt en kväll tillsammans med människor som hade samma diagnos som jag. 2012 bildades diagnosföreningen med namnet LHON Eye Society och efter 6,5 miljoner till LEBERX-projektet från Arvsfonden kunde vi skriva om *Se framåt* och bilda hemsidan www.exfix.se. Att göra film är väldigt roligt, och att göra film om det man tror på och kan är ännu intressantare. *Se Framåt*, *Starkare Tillsammans*, *SMS* och *CTD* är några av de kortfilmer som kommer att bli historia snart. Men i framtiden tror jag diagnosföreningarna blir mer framträdande för att ge stöd och kunskap till sina medlemmar som RP-föreningen, Glaukomförbundet, Stroke- och Diabetesförbunden.

När riksdagen den 10 juni tog beslutet att efter Trafikutskottets tillkännagivande be regeringen ändra på Transportstyrelsens beslut kändes det som att förnuftet vunnit över juridiskt påhittat regelverk. Personer med milda synfältsbortfall ska i framtiden kunna få göra simulatortest, utvärderas i förarprov efter det att synkraven omformulerats.

Den kampen tog 12 år att lära sig, informera om och övertyga de folkvalda om. Så då knyts väl säcken igen efter starten på 1970-talet fram till dagens funderingar över framtiden. Den kommer också – som i Nederländerna – att innebära krav på att få köra bild med lägre synskärpa och kompensera den med Bioptic Telescopic Systems, BTS, vilket har varit möjligt i flertalet stater i USA sedan 40 år tillbaka. Klart att det kommer till Sverige, om någon bara driver frågan.

Jag skulle vilja sammanfatta det här halvsekle med att beskriva utvecklingen som positiv när det gäller ögonsjukvården. Så många som blev gravt synskadade förr kan nu behålla sin syn helt eller delvis som diabetiker, glaukomiker och med makuladegeneration. Men ögonläkarna har inte varit närvarande i nedmonteringen av rehabiliteringen, kanske tror de att allt går att bota numera?

SRF har inte kunnat följa upp eller driva frågor som handlar om yrkesrehabilitering eller bevarat äldre kurserna eller fått utbildningsstödet i skolan att stå nära eleverna och deras föräldrar. Men samhällsutvecklingen är inte nu som den var förr, när solidaritet kunde användas som argument för att

---

en 50-åring skulle kunna få ett nytt jobb i ett nära samarbete mellan träning och yrkesvägledning samt miljöintroduktion där anpassningslärare kunde åka till Trollhättan och vara kvar tills det fungerade till och från samt på arbetsplatsen.

Universitetet i Stockholm blev inte någon god förvaltare av många års utbildning (från 1967) av specialister inom syn. Utan kompetensförsörjning dör långsamt verksamheterna den ska betjäna och att åka till Norge i fyra år på halvtid klarar bara den som har stöd från egen vilja, familjen och arbetsgivaren. Hur många är det? När vi förr kunde gå speciallärarutbildning med lön och åka på praktik i första klass...

Det blir roligt att följa utvecklingen. ”Det är roligt att leva för då får man se hur det går”, lär Björn Skifs pappa ha sagt. Man kan lära av sina misstag och bygga upp nya horisonter.

1. Man kan skapa en akademisk och praktisk synutbildning vid Örebro Universitet som är värd namnet utifrån den entusiasm som finns där idag.
2. Man kan utveckla äldrekurser inom SRF och vid de gamla folkhögskolorna utifrån de nya behoven som äldre har idag och lära oss av norsk och dansk kreativitet vid Hurdal- och Fugelsangcentren.
3. Man kan använda 50 mil-

joner avtal och starta yrkesrehabiliteringscenter tillsammans med Arbetsförmedlingen och hjälpmedelsföretagen.

4. Man kan vidga begreppet ”synproblem” och även ta med personer med synfältsbortfall (diabetiker, glaukomiker, strokepersoner) så att synrehabiliteringen blir vidare och mer intressant när det mesta nu handlar om personer över 80 år på syncentralerna.
5. Man kan utveckla SPSM till en verksamhet som inte jobbar med andrahandsinformation via skolan utan där eleverna möter de mest kvalificerade i vardagen och där man kan inrikta sig på sin framtid i högstadiet och gymnasiet. Projektet i Skåne *Skola till jobb* kan ju också visa hur man i framtiden skulle kunna få bli arbetsför trots nedsatt syn i större utsträckning.

Inte vet jag om de här fem punkterna säger dig något, du som läser det här. Men man måste faktiskt bygga vidare, utveckla och försvara sina specialistområden så att de inte undermineras av motkrafter som vill sprida ut det som blinda och gravt synskadade behöver för att kompensera sina negativa egenskaper. Det behövs entusiaster som står upp och säger

Nothing about us without us – som man gör i England – eller som driver projekt som lär oss mer om det vi inte vet ännu. Då blir det både varmare och roligare att jobba med Nya Synvärlden. Lycka till.

Krister Inde

ACCEPTERA ENDAST DET BÄSTA!

Reveal 16i visar världen i all sin prakt via den stora 16-tumsskärmen med kompromisslös bildkvalité tack vare kameran med 10x optisk zoom. Den gör det möjligt för dig att läsa böcker, tidningar eller någon annan typ av dokument. Det gör läsningen trevlig igen, även under längre perioder, utan att vara tröttsam för ögonen! Att njuta av landskapet utanför är också möjligt tack vare distanskameran. Rikta bara kameran i önskad riktning.

ENKEL ATT ANVÄNDA, ENKEL ATT FÖRVARA!

Reveal 16i är ergonomiskt utformat för att vara enkel att fälla ihop, bära och förvara. Förvara Reveal 16i när den inte används eller ta med den när du behöver med hjälp av bärväskan. Den är lätt, kompakt och tar lite utrymme.

HÖJDPUNKTER

Videosamtal för att kunna kommunicera med vänner och bekanta

Tillgänglig Google Play Store gör det möjligt att ladda ner tusentals applikationer

Google Docs, Drive, Gmail, Google+, Hangouts, Bookshare, Chrome förinstallerat.

Teckenigenkänning (OCR) samt talsyntes

Digital redigering

Pekskärm

Gratis automatiska uppdateringar

Internet- och Bluetooth-anslutning

USB- och HDMI-portar, hörlursuttag

Justerbar 16-tums skärm

10X optisk förstoring

Upp till 45X digital förstoring

Äkta 1X

Polariserande LED-belysning

Powered by

För mer information om Reveal 16i

010-470 99 00

info@polarprint.se

www.polarprint.se

polar print
Hjälpmedel och tjänster

Humanware
see things. differently.

Kalender

2020

28-29 okt

SHIF konferens, Stockholm
<https://synhorsel.wordpress.com/>

23-24 nov

3 World Eye and Vision Congress, Istanbul
<https://eye.conferenceseries.com/>

23-26 nov

Utbildning i Synkunskap,
Almåsa, Västerhaninge
<https://www.irishjalpmedel.se/utbildning-i-synkunskap/news>

2021

22-25 april

17th International Mobility Conference, IMC 17,
Göteborg
www.ips.gu.se/imc17

29-30 apr

Tactile Reading, Oslo
<https://www.statped.no/tactile-reading2021>

21-26 maj

WBU-ICEVI General Assembly, Madrid
<http://icevi.org>

11-15 juli

Low Vision Conference,
Dublin
www.islrr.org

8-12 aug

10th Conference, ICEVI Europe, Jerusalem
<http://icevi.org>

2022

7-9 sept

Nordisk kongress synpedagogik/FFS, Billund DK
www.nordisksynkongress.com

Ett program som du själv kan komplettera finns på www.ffss.se/konferenser

Ett internationellt ögonhälsoprogram finns på <https://www.conferenceseries.com/eye-health.php>